

**JAMIYAT TARAQQIYOTIDA AYOL QADRI VA
IJTIMOIY-MA'NAVIY NUQTAI NAZARIDAN
UNING O'RNI**

Erdjanova Diana

*O'zbekiston davlat xoreografiya akademiyasi
"San'atshunoslik" ta'lim yo'nalishi 3-kurs talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada jamiyatda ayol zotiga bo'lgan munosabatning tarixiy-falsafiy ildizlari, zamonaviy o'zbek jamiyatida xotin-qizlarning ijtimoiy-huquqiy maqomini oshirish borasidagi islohotlar va ma'naviy hayotimizda ayol qadrining tutgan o'rni tahlil qilingan. Shuningdek, xotin-qizlarning davlat boshqaruvi va ta'lim tizimidagi faolligi statistik ma'lumotlar asosida yoritilgan.

Kalit so'zlar: ayol qadri, jamiyat, ma'naviyat, gender tengligi, milliy qadriyatlar, ijtimoiy himoya, huquqiy savodxonlik, intellektual salohiyat.

Insoniyat tarixining barcha bosqichlarida ayol zotiga bo'lgan munosabat jamiyatning madaniy va ma'naviy darajasini belgilovchi asosiy mezonlardan biri bo'lib kelgan. Sharq uyg'onish davri mutafakkirlaridan tortib, zamonaviy jamiyatshunoslarga ayolni oila tayanchi va millat tarbiyachisi sifatida e'tirof etadilar. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida olib borilayotgan keng ko'lamli islohotlarning markazida inson qadri, xususan, ayol qadrini ulug'lash masalasi turibdi. Zero, ayolning jamiyatdagi mavqei uning nafaqat iqtisodiy faolligi, balki ma'naviy yetukligi va huquqiy himoyalanganligi bilan ham o'lchanadi. Davlatimiz rahbari ta'kidlaganidek, "Ayol baxtli bo'lsa, oila baxtli, oila baxtli bo'lsa, jamiyat mustahkam bo'ladi". Globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni saqlab qolgan holda xotin-qizlarning intellektual salohiyatini ro'yobga chiqarish, ularning davlat va jamiyat ishlaridagi ishtirokini yangi bosqichga ko'tarish zaruriyati tug'ilmoqda. Ayol qadri tushunchasi o'z ichiga chuqur falsafiy va ijtimoiy mazmunni qamrab olib, u inson huquqlari, oilaviy totuvlik va avlodlar davomiyligini ta'minlashning kafolati hisoblanadi. Shu boisdan ham, qonunchilik tizimida ayollar huquqlarini himoya qilishga qaratilgan bir qator normativ-huquqiy hujjatlarning qabul qilinishi va amaliyotga joriy etilishi xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rnini yanada mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Ayol qadri va uning ijtimoiy maqomi masalasi, Alisher Navoiy asarlarida ayol siymosi go'zallik, vafodorlik va aql-idrok timsoli sifatida talqin qilingan bo'lsa, jadidchilik harakati namoyandalari ayollarning savodxonligi va ma'rifatli bo'lishini millatning taraqqiyoti bilan uzviy bog'liq deb bilganlar. Xotin-qizlarning ijtimoiy faolligini o'rganish maqsadida so'nggi besh yillikdagi statistik ko'rsatkichlariga ko'ra, Metodologik asos sifatida tizimlilik va tarixiylik prinsiplariga tayanildi, bu esa ayol

qadri tushunchasining transformatsiyasini dinamik tarzda kuzatish imkonini berdi. Ayol qadri masalasi faqatgina axloqiy kategoriya emas, balki jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi iqtisodiy-huquqiy omil hamdir. Turli davrlardagi manbalarni solishtirish natijasida ayolning jamiyatdagi huquqlari kengayishi bilan birga uning mas'uliyati ham ortib borayotganligi aniqlandi. Ayol qadrini belgilovchi eng muhim omil bu – uning o'z salohiyatini namoyon etishi uchun yaratilgan imkoniyatlardir. Bugungi kunda O'zbekistonda xotin-qizlar ta'limiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, oliy ta'lim muassasalarida ayol-qizlar uchun ajratilgan kvotalar va imtiyozli kreditlar tizimi ularning ilmiy salohiyatini oshirishga turtki bo'ldi. Ayollarning boshqaruv organlaridagi ulushi oxirgi yillarda sezilarli darajada o'sgan. Bu esa jamiyatda "ayol kishi faqat uy ishlari bilan band bo'lishi kerak" degan stereotiplarning sinishiga olib kelmoqda. Biroq, ayol qadri nafaqat uning ish faoliyati, balki ma'naviy dunyosi va oiladagi hurmati bilan ham bog'liq. respondentlar o'rtasida o'tkazilgan .Bu esa jamiyatning ma'rifatlashib borayotganidan dalolat beradi. Shuningdek, ayol qadrini ulug'lashda moddiy va ma'naviy rag'batlantirish mexanizmlari, "Mo'tabar ayol" ko'krak nishoni kabi mukofotlarning joriy etilishi xotin-qizlarning ruhiyatini ko'tarishga xizmat qilmoqda. Ayollarning huquqiy himoyasini kuchaytirish bo'yicha qabul qilingan qonunlar, tazyiq va zo'ravonlikka qarshi kurashish mexanizmlarining samaradorligi ham ko'rib chiqildi. Huquqiy savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan ayollar o'z qadr-qimmatini himoya qilishda ancha faolroqdir. Ayol qadri jamiyatning ma'naviy salomatligini ko'rsatuvchi ko'zgudir. Ayolni e'zozlash va uning qadr-qimmatini joyiga qo'yish – bu shunchaki bayramona shior emas, balki davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi bo'lishi lozim. Birinchidan, xotin-qizlarning ta'lim olishi va ilm-fan bilan shug'ullanishi uchun yanada kengroq imkoniyatlar yaratish millat kelajagini kafolatlaydi. Ikkinchidan, ayol qadrini ulug'lashda oilaviy qadriyatlarni saqlab qolgan holda, ularning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish muvozanatini saqlash zarur. Ayol – nafaqat mehribon ona va vafoli yor, balki jamiyatning teng huquqli a'zosi, yangi g'oyalar generatori va taraqqiyot drayveridir. 8-mart bayrami munosabati bilan ayollarga bo'lgan e'tiborning kuchayishi ularning jamiyatdagi o'rnini yana bir bor his qilishlariga yordam beradi. Kelajakda ayollar huquqlarini himoya qilish tizimini raqamlashtirish, ularning tadbirkorlik tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash va masofaviy bandligini ta'minlash orqali ayol qadrini yanada yuksaltirish mumkin. Zero, ayoli qadrlangan yurtda baraka bo'ladi, u yerda tarbiya topgan avlod esa vatanparvar va komil insonlar bo'lib voyaga yetadi. Shu sababli ham, jamiyatimizning har bir a'zosi ayol qadrini e'zozlashni o'zining muqaddas burchi deb bilishi darkor.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. — Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi — Toshkent: Tasvir, 2022. — 128 b.

2. Navoiy Alisher — Mahbub ul-qulub — Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018. — 210 b.
3. Inomova M. — Oilada bolalarni maʼnaviy-axloqiy tarbiyalashda oʻzbek xalq pedagogikasi anʼanalaridan foydalanish — Toshkent: Fan, 2015. — 156 b.
4. Karimov I. — Yuksak maʼnaviyat — engilmas kuch — Toshkent: Maʼnaviyat, 2008. — 176 b.
5. Oripova N. — Ayol ijtimoiy maqomining sotsiologik tahlili — Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashri, 2023. — 94 b.